

Seksueel misbruik in pastorale en gezagsrelaties

Op vrijdag 16 december 2011 presenteerde Deetman zijn eindrapport over seksueel misbruik in de Rooms Katholieke Kerk. Het rapport omvat ongeveer 1100 pagina's die ik nog niet heb gelezen. Gelukkig biedt de commissie een korte samenvatting¹ die inzicht geeft in de belangrijkste gegevens: geschatte omvang, bredere inbedding en onderliggende mechanismen.

Waardevol

Een aantal reacties op een rij zettend komt het beeld naar voren van een goed onderzoek, dat serieus kan worden genomen. Aanvankelijke twijfels bij de onafhankelijkheid lijken te zijn overwonnen. Weliswaar kunnen onder andere bij de afbakening van het onderzoek vragen worden gesteld, maar het voorliggende materiaal geeft voldoende 'huiswerk'. En het sterkste punt van het onderzoek is dat de slachtoffers worden erkend.

Systeem

Dr. R.R. Ganzevoort heeft in zijn commentaar bij het rapport gewezen op de benodigde zelfreflectie². Het systeem van de kerk blijkt gunstig te werken voor de plegers van misbruik. Hier komt meteen de vraag om de hoek kijken hoe dit gesteld is in de protestantse kerk. Dr. A. Plaisier meldt terecht dat onze kerk reeds voorziet in een protocol voor gemeenten die te maken krijgen met seksueel misbruik in pastorale of gezagsrelaties³. En inmiddels is er ook een daderprotocol, nog maar kortgeleden aangenomen door de generale synode. De PKN neemt bovendien deel in het interkerkelijk samenwerkingsverband tegen seksueel misbruik in pastorale relaties⁴. Vanuit dit samenwerkingsverband worden vertrouwenspersonen opgeleid en ingezet voor begeleiding van slachtoffers.

Zelfkritiek

Toch vraagt het rapport ook binnen onze kerk om de nodige verwerking.

Allereerst als het gaat om signalering. Er is binnen een gemeente of een regio nog geen sprake van het verplicht aanstellen van een vertrouwenspersoon die buiten de bestuurlijke organisatie staat. In een gemiddelde gemeente met zo'n 4 wijkgemeenten zijn al gauw zo'n 500 vrijwilligers en een stuk of 6 professionals actief. Velen van hen zijn individueel aan het werk. Er is veel aandacht voor werk met kinderen. Er is vaak sprake van intensieve betrokkenheid bij mensen in hun grootste kwetsbaarheid. Zo'n organisatie vraagt om een neutraal aanspreekpunt. Zolang dat niet is geregeld moeten slachtoffers van misbruik aankloppen bij gezagsdragers die zelf deel uitmaken van de organisatie. Voor hen is het vaak heel lastig om loyaliteiten en belangen terzijde te schuiven en de ander een werkelijk open oor te bieden.

Een tweede punt is preventie onder met name de professionals. Hoewel verplichte permanente educatie inmiddels door de synode kerkordelijk is vastgelegd ontbreekt er de verplichting tot intervisie of supervisie. Beroepskrachten die geen goed zicht hebben op hun eigen belangen en hun grenzen niet goed in acht nemen kunnen makkelijk weggomen in de nascholing. Ze kunnen zich bezig houden met inhoudelijke vraagstukken zonder in de spiegel van de ander te hoeven kijken. Een kerk met *lev* vraagt van al zijn professionals met regelmaat intervisie en/of supervisie te volgen.

In deze lijn voortredenerend is het ook voor veel vrijwilligers van belang om regelmatig in de spiegel te moeten kijken. Hoewel professionals dat niet op kunnen leggen aan vrijwilligers, kan de vrijwilligersorganisatie zich dat zelf wel verplicht stellen.

¹ www.onderzoekrk.nl/eindrapport.html

² <http://ruardganzevoort.wordpress.com/2011/12/16/na-de-commissie-deetman/>

³ www.pkn.nl/2/info.aspx?page=16789&mode=1

⁴ www.smpr.nl

Een derde punt is de omgang door de kerk met slachtoffers van misbruik.

Er is weliswaar de mogelijkheid om een bezwaar in te dienen bij opzicht en tucht. En inmiddels is er ook een verplichting opgenomen in de kerkorde om elke klacht die daar binnen komt te onderzoeken op eventuele onderliggende mechanismen die te maken kunnen hebben met misbruik. Maar het gaan van de route is zeer belastend voor slachtoffers.

Het systeem lijkt ook in de protestantse kerk er gevoelig voor te zijn dat het ten gunste van de meermachtige werkt. Dat blijkt alleen al uit het feit dat de organisatie wel nadenkt over pastorale begeleiding voor de beschuldigde (predikant) vanuit de organisatie, maar dat begeleiding van de klager over wordt gelaten aan het interkerkelijk samenwerkingsverband SMPR. Onderzoek naar een werkelijk veilige plaats voor het slachtoffer in de gemeente is tot op heden niet hoopvol.

Taakstelling

Het rapport vraagt om nadere lezing. De kerken kunnen er geen van allen omheen. En ook de samenleving kan niet om het rapport heen. Eén op de tien mensen boven de veertig jaar geeft aan onder de achttien jaar seksueel te zijn benaderd door een volwassen niet-familieelid. In instellingen blijkt het risico weliswaar hoger te zijn geweest, maar grenzen van kinderen blijken kwetsbaar in alle lagen van de bevolking.

De kerk heeft een hoge roeping: een veilige haven bieden voor hen die zijn getraumatiseerd. Dat is tot op de dag van vandaag in veel gevallen een te hoge lat gebleken, helaas.

Macht en weerloosheid

Kerkelijk spreken over vergeving en het elkaar liefhebben blijkt in veel gevallen negatief uit te pakken voor de mindermachtigen.

Het ontwijken van het woord 'macht' - zoals in de kerk gebruikelijk lijkt - is eigenlijk altijd in het nadeel van de meest kwetsbaren. Het wordt tijd deze taal uit de taboesfeer te halen en kritische noten te plaatsen bij kerkelijke populaire werkwoorden zoals 'dienen'.

Slachtoffers hebben mensen nodig die het uit durven houden in de gevoelens van machteloosheid en teleurstelling. En die vervolgens vanuit die positie de machtsstructuren kritisch durven te bevragen. Een kerk die deze weg durft te gaan komt misschien wel in de buurt van kracht die in zwakheid wordt volbracht.

Zoetermeer, 19 december 2011